

**Paardenkoopers-, pikeurs- en hoefsmids-zakboek :
aanwijzende hoedanig zijne paarden, op reis, te behandelen,
en van welke genees- en hulpmiddelen, zich, in ziekten en
toevallen derzelven, met het beste gevolg, te bedienen; en wat
in acht genomen moet worden by het koopen van paarden**

<https://hdl.handle.net/1874/31377>

PAARDENKOOPEERS-
PIKEURS- EN HOEFSMIDS-
ZAKBOEK,

aanwijzende

*hoedanig zijne PAARDEN, op reis, te behan-
delen, en van welke*

GENEES-EN HULPMIDDELEN,

*zich, in ZIEKTEN en TOEVALLEN derzel-
ven, met het beste gevolg, te bedienen; en
wat in acht genomen moet worden by het*

KOOPEN VAN PAARDEN.

Uit het *Engelsch* vertaald, en met de *byvoeg-
fels* van den vierden Hoogduitschen druk,
vermeerderd.

MET PLAATEN.

AMSTERDAM

BIJ W. HOLTROP, 1797.

B E R I C H T.

De voorschriften, in dit werkje voorkomende, zijn geenzins ter loops gegeven; maar door menigvuldige proeven van de beste uitwerking bevonden.

'Er is veel over de geneeskunde der paarden geschreeven; maar meerendeels te wijdloopig. Men acht een werkje als dit, diensvolgens, allernoodzaaklijkst, vooräl op reis.

Hoe klein het ook zij, zal egter een ieder daar uit kunnen leerén:

1. *Welken weg men, als den besten, moete inslaan, om een paara, dat lam geworden is, weër te geneezen.*

2. *Welke geneesmiddelen men moete gebruiken, als het ziek geworden is.*

3. *Hoe men zich bij de behandeling zelf*

moete

moete gedragen , en zig voor de bedriegerijen van onkundige lieden wagten.

Met één woord , met behulp van dit onderrigt zal een ieder in staat zijn , om te kunnen voorkomen , dat zijn rijknegt of paardenmeester , door geene ongeschikte middelen , en door de eene ziekte voor de andere te nemen , zijn paard benadeele.

De recepten zijn in klein getal , eenvouwig en onkostbaar ; uitgezonderd ééne papping ; en alles is zo ingerigt , dat men veele kosten en niet minder moeite spaart ; wijl de beste middelen , en die ook het gemakkelijkst te bekomen zijn , en het spoedigst werking doen , aangewezen worden ; kunnende men zig tevens verzekerd houden , dat dezelve nooit naarlaaten te geneezen , waar het gebrek geneesbaar zij , zo als eene meer dan dertigjarige ondervinding bevestigd heeft.

Niemand , derhalven , die op zijn paard eenige waarde stelt , behoore ooit zonder dit Zakboek uitterijden , veel minder nog op reis te gaan.

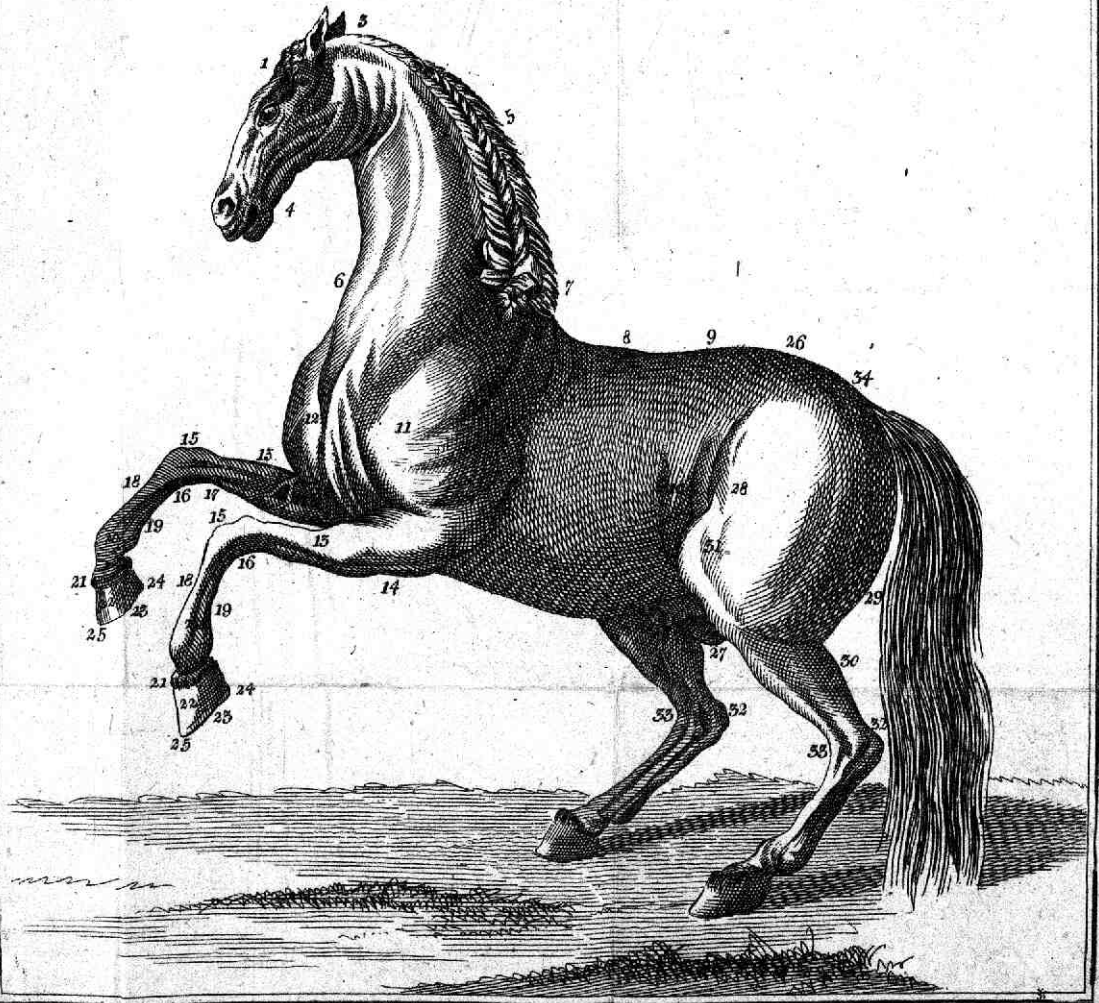
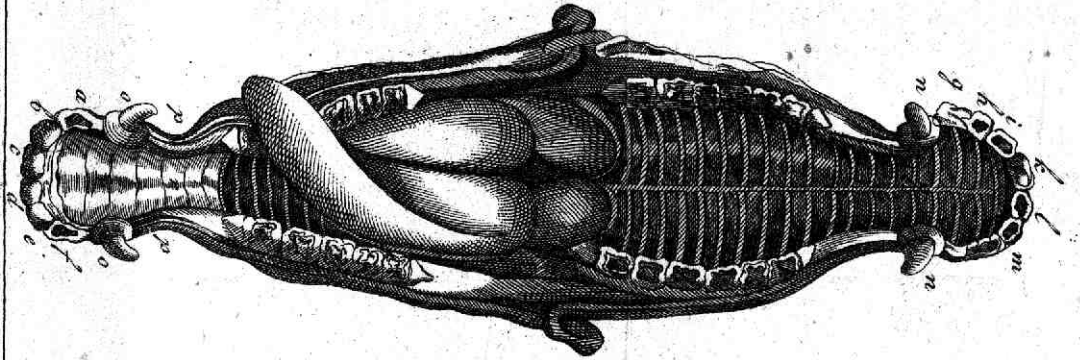
PAARDENKOOPEERS-
PIKEURS. EN HOEFSMIDS-
ZAKBOEK.

Onderzoek, eer gij koopt.

Wanneer gij een paard wilt koopen, moet gij den koop niet sluiten, voor dat gij het bereden hebt; want hoe fraai en wel gevormd het mag weezen, kan het schuw of aan struikelen onderhevig zijn.

Hoe ontdekt men best of het struikelt?

Indiengij bij iemand die u kent, een paard koopt, dan moogt gij billijk vergen het een uur zelf te berijden. Eene weigering hiervan zou genoeg zijn, om te doen vermoeden, dat het eenig gebrek heeft, doch zoo men het u toestaat, stijgt'er dan aan de deur van den stal op, waar het staat; laat het geen sporen voelen, noch de rijdzweep zien; stijgt'er gemakkelijk op, en behoorlijk zittende, laat het met eenen losfen teugel zachtkens

voortstappen. Hierdoor wordt het paard onbeschroomd gemaakt. Is het gewoon te struikelen, dan zal men het zeer spoedig bemerken, vooral wanneer de weg, op welken men rijdt, ruuw of ongelijk is.

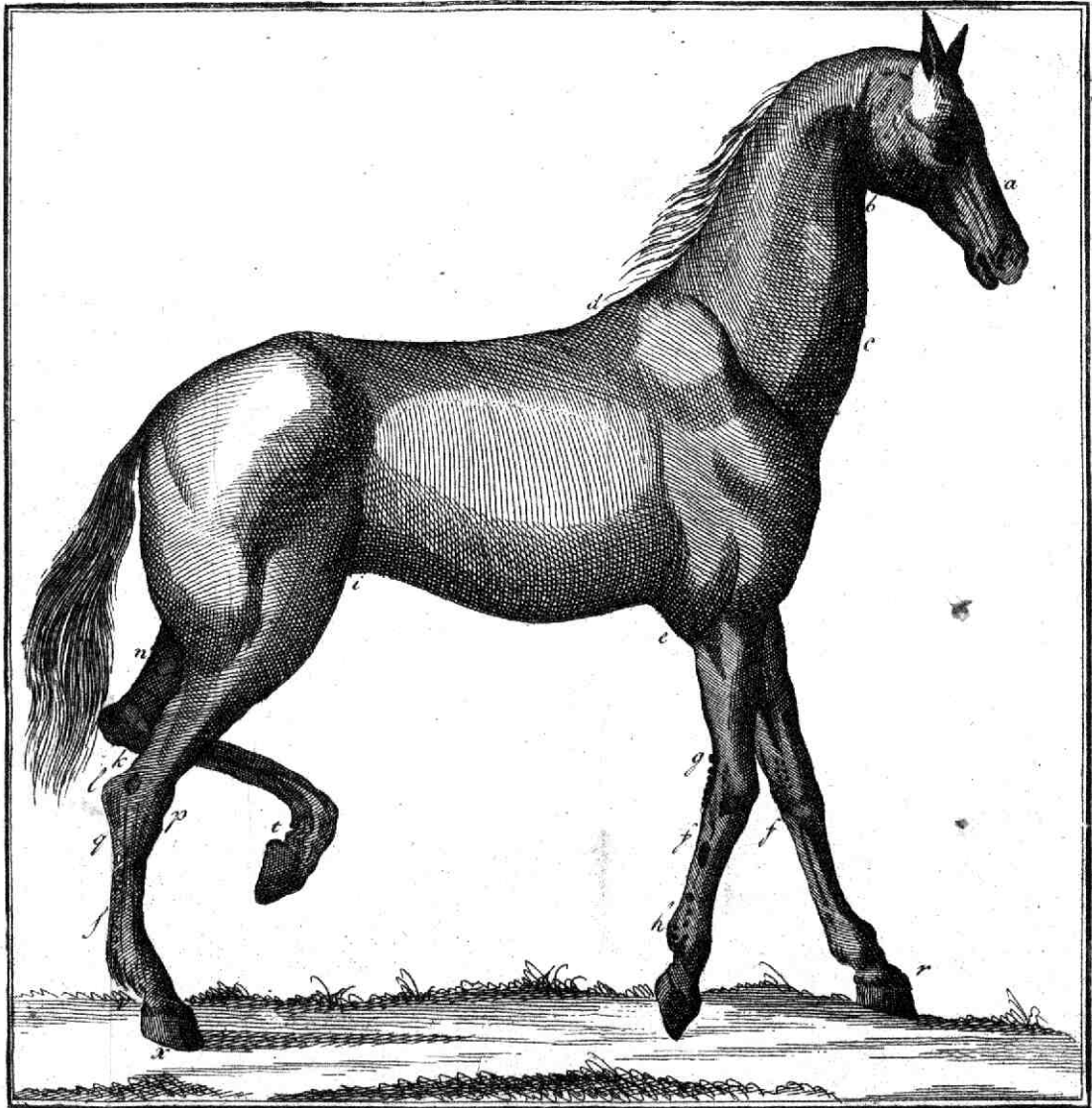
Het beste paard kan zeker struikelen — maar een jong vol vuur zal dit het meeste doen, vooral wanneer het niet behoorlijk is geleerd; en echter kan het goed een rijd-paard worden, wanneer het goed ligt en zijne voeten wel nederzet. — Het beste paard, zegge ik, kan struikelen: maar wanneer het struikelende opspringt, even als of het de sporen of de zweep vreesde, kunt gij verzekerd zijn, dat het een oude zondaar is. Eigenlijk behoorde een paard wegens schuwheid of struikelen nooit gestraft te worden. Het is waar, men is 'er zeer toe genegen, ik beken het; maar de vrees voor de straf verërgert het slegts.

Bij het koopen van een paard moct gij vier zaken onderzoeken: zijne tanden, oogen, beenen en zijnen adem.

Den ouderdom te leeren kennen.

Alle verhandelingen over de paardenärtzenij-kunst onderrichten ons, hoe men, door zekere

ken-

keutekens in den bek, den ouderdom van een paard kan leeren kennen: maar onder honderd geen één — paardenkopers uitgenomen — kan dit onthouden. Derhalven heb ik mij alle moeite gegeven het op eene plaat duidelijk voor oogen te stellen.

Alle paarden hebben zes voortanden in elke onderkaak. Tot voor hun derdehalf jaaren of tot in hun dertigste maand, zijn deezen alle glad en gelijkgevoemd op de oppervlakte. Men zie de plaat C. In den ouderdom van twee en een half jaar verliest het paard zijne twee middelste tanden — want 'er koomen twee nieuwen te voorschijn, en verdringen de ouden, zo als bij Fig. 1. is te zien — waarvoor in den ouderdom van drie jaaren en iets meer, twee holle tanden in de plaats komen; zie Fig 7.

Is het paard vierdehalf jaar oud geworden, dan verliest het nog twee tanden, die naamlijk op beiden de zijden van de middelsten, die het paard eveneens voor het vierde jaar voor twee holle verwisfelt. Fig. 8.

De enkele scherpe tand bij de paarden (Fig. 2.) koomt in het vierdehalf of in het vierde jaar te voorschijn, in de onderkaak. Tegen het zesde jaar hebben deeze tanden haare volkomen wasdom verkregen, zijn spits en op de binnenzijde uitgehold, (*concave*) Fig. 3.

5. jr.

2 1/2. jr.

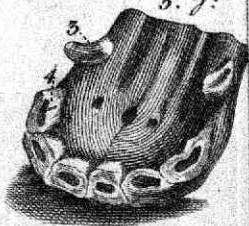
4. jr.

6. en meer jr.

5. jr.

PAARDENKOOPEERS.

Wanneer het paard vijfdehalf jaaren oud is, vallen de beide hoektanden uit, waarvoor insgelijks in den ouderdom van vijf jaaren, twee hollen in de plaats koomen, die op de binnen zijden uitgehold zijn, zie Fig. 4. welk groefje den ouderdom zeer juist bepaalt.

Tegen het zesde jaar begint het kuiltjen gevuld te worden, en verdwijnt eindelijk geheel en al, zie Fig. 6. Even eens is het met de overige tanden. De kuiltjes blijven tot het zevende of op zijn hoogst tot in het agtste jaar, (*) waarna alle de tanden volkomen vol en glad worden. Zie Fig. 5.

Looze paardenkoopeers branden zomwijlen groefjens of kuiltjens in de tanden, ten einde men het paard voor jong zou houden; maar een nauwkeurig oog zal dit bedrog ligtlijk ontdekken.

Oogen.

Wanneer de oogen van een paard levendig en klaar zijn, wanneer ze op den grond kunnen zien,

(*) De tanden van paarden, die haver-eeten, worden veel eerder glad en stomp, dan die van paarden, welke alleen gras en hooi ecten, natuurlijker wijze uit hoofde van de hardheid des voeders.

en de schaduw of de beeldnis van uw aangezicht van onder op wordt terug gekeatst, en niet door de oppervlakte van het oog, dan zijn ze goed; maar wanneer ze integendeel troebel, duister en pikzwart zijn, dan zijn ze slecht.

Beenen.

Wanneer de kniën niet bros, ook niet voorwaarts geboogen of beevend zijn, — 't geen men zwak in de knie noemt — dan kunnen de beenen goed zijn: maar wanneer het paard kort stapt en 't voorst gedeelte van den voet in den grond stoot, is dit een teeken dat zijn beenen knikken. In 't kort wanneer de hoef taamlijk vlak en niet hoekig of kroes is, zo behoeft ge omtrent zijn stijfheid niet ongerust te zijn.

Adem.

Wanneer de Flanken van een paard zich regelmatig en langzaam beweegen, dan is zijn adem goed; maar wanneer deeze jagen en zig onregelmatig beweegen, of wanneer het paard (gedurende het op stal staan) door zijne neusgaten blaast, als of het gegallopeerd hadde; dan zijn dit merktekens van eenen korten en bezetten adem.

Bedrieglijke paardenkoopeers hebben eenen drank, waarvan ze zich nu en dan bedienen om het paard op stal geregeld te doen ademen. De zekerste weg, om over den adem te oordeelen, is, een goeden en geregelden gallop te rijden; en het gebeurt zeker tien tegen eenmaal, wanneer het paard kortademig of de adem slechts een weinig bezet is, dat het dan sterk hoest of door den neus piept. Geen geneesmiddel kan dit tegen gaan.

Hulpmiddel voor een korten adem.

Een korte adem kan geneezen worden, wanneer men bij het ontdekken van denzelfen het volgende middel gebruikt: „Een vierendeel pons gemeenen Teer met even zo veel Honig: meng dit wel ondereen; lost het dan op in een pint versche melk.” Laat het paard twee uren vasten, eer gij het deezen drank ingeeft, leid het daarna een uur rond, en laat het nog twee uren vasten.— Geef het paard deezen drank altoos om den tweeden dag, benevens warm voer en warm drinken.

Een trekpaard.

Een paard met dikke sterke schoften, en een breede borst, wel van vleesch voorzien, 't welk te zeer voorwaarts hangt, en dat boven de knien

en

en pooten wat zwaar voorover staande is, is beter tot een trek — dan tot een rijdpaard. —

Een Rijdpaard.

Een paard met dunne schoften en een vlakke borst, welks voorste beenen stout naar vooren en gelijk staan, en welks hals zich van het einde deezer dunne schoften tot aan den kop boogsgewijze verheft — zulk een paard kan men te recht zeggen, dat een licht voorgestel heeft en beter tot een rijd — dan tot een trekpaard geschikt is. Daar de meeste paarden in hunne jeugd, bij de landlieden tot het werken gebruikt worden, en dit, ongeacht hun fraai maakzel, hen eene zwaare beweging doet verkrijgen, zo verkieze gij altoos een paard, dat nog nooit getrokken heeft, indien gij een goeden looper wilt hebben.

Bij den koop van een paard onderzoekte men nog vier andere zaaken, naamlijk: bijten, slaan, plotslijk stilstaan, en schielijk opspringen.

Een paard kan gezond en echter met alle vier deeze gebreken behebt zijn, die men niet in't beschouwen van hetzelfde ontdekken kan. Daarom moet gij het beproeven en u aan den eigenaar houden.

Wanneer gij een paard wilt koopen, zal de e

genaar zijne waar gemeenlijk prijzen, en verzeke-
ren, dat het noch met het splint (een gezwel) noch
met spat, noch met de wind-gal (een waterig ge-
zwel aan den hoef) behebt zij.

Ten einde gij niet bedrogen zoud worden, zal
ik u deeze drie dingen in 't kort beschrijven.

Splint of Gezwel.

Het splint is een hard en vast uitwas of harde
knobbel, die op de vlakke, het zij aan de binnen-
of buiten-zijde (wel eens op beide zijden) van
den schenkel zit. Men kan 't vlak onder de knie
zien, of ten minsten voelen.

Om het daarvan te geneezen, scheert deeze plaats
kaal, en klopt die met een stok, rijt die met een spijker,
en slaat'er een trekpleister om heen, zo vast als gij bij
mooglijkheid doen kunt. Laat'er dezelve drie dagen
op liggen: neemt'er die dan af, en wrijft het bele-
digde deel met eene halve dragma origanum olij,
met even zo veel vitriool-olij vermengd.

Helpt het, tegen alle verwachting, de eerste
maal niet, zo wrijft het nog eens met deeze olien.
Wanneer ge intuschen nog eenig overblijffel van
dit gezwel mogt ontdekken, zo leg'er voor de
tweede maal een trekpleister op, geduurende
vier en twintig uren: leid het langzaam een wei-

nig

nig rond, opdat het opzwellen of uitwasfen van het splint hierdoor verdreeven worde. —

De meeste jonge paarden hebben min of meer dit gebrek, 't geen ze lam zoude maaken wanneer ze veel loopen moesten, geduurende dat het nog week is; maar wanneer het eens de hardheid van een been heeft verkreegen, dan maakt het 't paard niet meer lam: ook is zulk een paard daarom niet slechter, offchoon het voor het oog niet zo fraai moge zijn.

Spatten.

De Spatten zijn van denzelfden aart, en koomen op dezelfde wijze ten voorschijn, aan het bovengedeelte van het agter-been, niet ver van de onderste knuist aan den achter schenkel.

Om dit te doen verdwijnen, slaat 'er met een versch afgeschilden stok op, en wrijft 't daarna; smeert het dan met origanum-olij, bind 'er een natten doek om heenen, en houd 'er een warmen tigelsteen tegen aan, tot dat de olij daar in getrokken is en het droog word.

Windgallen.

Windgallen bestaan uit verscheidene kleene gewellen, boven den vetlok van den hiel van 't

paard, aan alle beenen. Zij schijnen, wanneer men ze bevoelt, vol wind of dik vogt te zijn; zij maaken daarentegen 't paard nimmer lam, daar echter het splint en het spat dit altoos doen. Zij ontstaan alle drie uit dezelfde oorzaak, naamlijk door te straf rijden, op eene verre dagreize, of door te zwaaren last te draagen, wanneer het paard nog jong is.

Op reis gaan.

Indien gij voorneemens zijt op reis te gaan, te jagen, of slechts uit te rijden, om versche lucht te scheppen; laat de voeten van uw paard te voren wél onderzoeken, of de ijzers goed vast zitten, en juist pasfen; want hiervan hangt het genoeg en de zekerheid uwer reize af.

Regelen by het te paard slygen.

Eer gij te paard slygt, onderzoek vooral of de toom, de kinkéten, de zadel en de oversingel op hunne behoorlijke plaats, goed aangedaan, en wel vastgemaakt zijn. Gewent uw paard ten allentijde stil en beweegloos te staan, tot dat gij wél zit en uwe klederen in orde gebragt hebt.

Regelen by het voortgaan.

Wanneer gij hebben wilt, dat uw paard voortgaan zal, zo leer het zich te beweegen, door uwe knieën aantefluiten, of het toe te spreken, vooral echter zonder de spooren, of uwer rijdzweep te gebruiken: want een paard is alles te leeren; en men kan het even zo spoedig eene goede als eene kwaade hoedanigheid aanwennen.

*Te rechte en onrechte Kastijding.**Slappe teugel.*

De meesten menschen slaan of geeven een paard de spooren, om het spoediger te doen voortgaan, zonder het hunne meening te voeren te doen verstaan. Het is eene wreede behandeling, een edel dier te tugtigen, eer gij het uwe meening hebt te kennen gegeeven — wãre het slechts door eenig teken, 't geen 't heeft leeren verstaan — en het welk u gaarne zoude willen gehoorzaamen, wanneer het slechts uwe begeerte kende: 't is tijds genoeg het te kastijden, wanneer het onwillig is of u wederstreeft. Trekt den mond van het paard met geen te korten teugel heen en wedef; hierdoor word het hardbekkig: daarenboven zal het u zekerer draagen en op zijn stappen veel beter acht geeven,

wan.

wanneer gij het met een losfen teugel rijdt dan met een straffen. — Er hangt in het algemeen veel van 't stilhouden der teugels af. Houdt uwe ellebogen onbeweeglijk, en gij zult den bek niet schaden. En in de daad door niets kentekent zich een slechte rijder, zelf op eenigen afftand, meer, dan door zijne armen en beenen ginds en weér te werpen: en het is zo wel voor het paard als ook voor den rijder 't gemaklijkst, en het paard kan u daags meer dan drie uren verder draagen, wanneer gij 'er zo vast opzit, als of het paard en gij één geheel uitmaakten.

Het strijken.

Wanneer het paard van vooren of van agteren zich strijkt, draag dan zorg dat de ijzers niet spits buiten den hoef uitstaan, en voelt wel of de punten der nagels wél zijn omgeklonken: maar wanneer het strijken uit het door elkander slijgen, dat is, door het overkruisen der pooten in het draven, ontstaat; dan is dit een natuurlijk gebrek, en deeze kwaade hoedaanigheid kan slechts te hulp gekomen worden door omzigtig met het paard omtegaan. Paarden strijken zich wel eens als hunne beenen moede worden, dan dit gaat met uitrusten weder over. Zo gij een paard begeert,

dat

dat zich niet strijkt, koopt 'er geen, welks hoeven naar buiten staan, gelijk de voeten eens dansmeesters, ook geen 't welk, in den draf, de schenkels te digt bij malkander brengt.

Kreupelheid — eene stooving.

Wanneer ge — zodra het op stal komt — bemerkt, dat het paard het eene been vóór of het andere achter uit zet, het zij een achter — of voorpoot, en wanneer het schijnt dat de zwaarte op dien poot niet rustte; dan kunt ge hieruit besluiten dat het ongemak niet gering zij. Ingevalle het hoefijzer 'er oorzaak van mogte zijn, dan kan de smit dit oogenblikkelijk veranderen: en in zoverre de voet niet door eenig ander onbekend toeval beschaadigd is, zo maakt „eene stooving van eenig soort van groente bij voorbeeld van Latuw, Kool, Maluwe of Kaasjeskruid, loof van Raapen, of de Raapen zelve, dat het best van allen is, kookt dit week, giet 'er het water af, kapt het in een houten bak klein, met twee of drie oncen varkensreuzel of boter;” strijkt deeze massa of brij op een doek, en bind dit alle nachten om den voet zo warm als slechts eenigzins doenlijk zij.

Wanneer de smit des morgens koopt om het
hoef-

hoefijzer afteneemen, zo zal hij de hoof week en zacht vinden; zodat hij zeer spoedig ontdekken zal — wanneer hij met zijn steekmes werkt — of het vernageld is, of dat het uit 't gaan ontstaat. Is dit laatste of eene flooting hier oorzaak van, eene tweede flooving zal dit zeker verhelpen.

Geneesmiddel, wanneer het vernageld is, of wanneer 't zich een steentjen in den hoof getreeden heeft.

Wanneer het vernageld of op enige andere manier tot in de kroon gewond is; zo opene men de wond met een pennemes, en laat 'er een weinig *Diachilon* of Steenklaver indruipen door middel van een warm tangjen, om 'er het steentjen uitteneemen. De paardenzalf echter is hier nog beter toe — en die zal ik straks beschrijven. — Men vulle het wel met hennip of vlas, 't geen met een touwtjen word vastgemaakt, en men appliceere nog daarenboven eene flooving aan den voet.

Herhaal dit zo dikwils, tot dat het geneezen is, 't geen mischien in twee nachten geschiedt, wanneer ge uw pennemes niet te veel gebruikt, en niet te diep gesneden hebt.

Waarschouwing voor den Hoefmit.

Laat toch vooral de smit 'er geeit brandende Terpentijn indruipen, want dit zal de wond doen toelooopen, aleer het zand of het steentje 'er is uitgehaald. In dit geval moet het tot op het leven 'er uitgewerkt worden; en 'er kunnen zes maanden verlooopen, eer het weder geneezen is.

Geneezing van verlammen in den hiel of in den hoef.

Wanneer uw paard lam word en een gat in den hiel of ander gedeelte van den hoef heeft, 't zij ook nog zo diep, veroorzaakt door den agtervoet of wel door een ander paard; en offchoon 'er zand in zij gekomen; zo bind 'er echter de voornoemde stooving om heenen, en herhaald dit des avonds en 's morgens zo lang, tot het weder geneezen is; want dit zal 'er het onreine uithaalen, het weder met nieuw vleesch aanvullen, en 'er den hoef weder overheen doen groeijen, en dat zelf veel spoediger dan eenig ander geneesmiddel

Waarschouwing.

De smeden doen gewoonlijk in zulke openingen

gen bijtende geneesmiddelen — bij voorbeeld, een mengfel van Kwik, Kalk, Vitriool en dergelijken, om 'er den brand uittrekken; pleegen ook wel een vierde van den hoef wegtesnijden, om, zo als ze zeggen, op den grond te koomen, waartoe bijna een half jaar vereischt word om het weder te geneezen; en zeer dikwils, zo niet altoos, eindigt dit met een gebrekkige krom- of lam-voet.

Alle sneden, kneuzingen, trappen en wonden kunnen door voornoemde flooving niet alleen spoediger en zekerer, maar zelf zonder eenig overblijfel achter te laaten, geneezen worden.

Paardenzalf.

Legt in een zuivere aarden pot, die één pint waters houdt, een stuk geele harst, ter grootte van een hoenderëi, doet dit op een matig vuur met even zo veel witte wasch smelten, wanneer dit gesmolten is, doet 'er een half pond varkens-reuzel bij; is ook dit gesmolten, dan doe men 'er nog twee oncen honig bij. Wanneer nu dit alles volkomen gesmolten is, dan werpe men 'er nog een half pond gemeenen terpentijn in. Laat dit zachtens kooken, en roer het gedurig met een stokjen om. Is de terpentijn hier mede vermengd, zoo doe 'er

we-

wederom twee oncen Spaansch groen bij. Nu is het tijd dat gij den pot van het vuur neemt — want het zoude oogenbliklijk overloopen — vervolgens moet gij dien 'er weder opzetten, het twee- of driemaal doen opwellen, het door een zeef, die wat grof is, zijgen, in een schoonen pot overgieten, en de dikke hef wegdoen.

Dit is eene buitengewoone goede zalve voor elke wond, stoot of kneuzing in het vleesch of den hoof, beschadigde knieën, geschaafde rug, een beet, voor gescheurde hielen, of wanneer ge een paard wilt doen snijden of kortstaarten, het weldra te geneezen en 'er de vliegen van af te houden. Niets is 'er dat het kwaad uit een branding of zweer zo zeer trekt, zelf uit het menschenvleesch, als deeze zalve: ik heb het uit eigen ondervinding. Dit middel wierd mij door den beroemden DEGREY medegedeeld: alleen bevond ik, dat het de wond van boven heelde, voor dat het binnenste gezond was, 't geen ik verbeterd hebbe met 'er een once Spaansch groen meer bij te doen.

Vuurige uitslag.

Wanneer geduurende uwe reis, op den rug of eenig ander deel van uw paard een vuurige uitslag ontstaat — men noemt het in 't Engelsch *heat-*

B

balls;

balls; zo geeft, zodra gij in eene herberg gekomen zijt, den knecht bevel, die plaats dikwijls met warmen wijn-azijn te wrijven, waardoor deeze uitslag weldra zal verdeeld worden. Het ontstaat uit den brand van 't ligchaam, zoo dramen hard rijdt. Wanneer men die uitslag niet verdrijft, dan zullen die puistjens open gaan, en een leelijk aanzien krijgen. Het kan eenigen tijd duuren, eer 'er weder haar op die plaats groeit.

Gezwollen of beschadigde hielen.

Indien zijne schenkels en hielen gezwollen of beschadigd, stijf en pijnlijk mogten worden, zo dat het 's morgens nauwlijks uit den stal kan gaan, en zich mischien den geheelen nacht dóór niet heeft neder gelegd; zo kunt gij uwe reis wel voordzetten, doch gij moet het eerst een of twee uren zagjes laten gaan, tot dat het gezwel zakt, en het zijne schenkels weder begint te voelen.

Geneezing.

Wanneer ge uwe dagreize volbragt hebt, wascht dan zijne voorste beenen met warm water en een goed deel zeep; of baad zijne hielen — na alvorens de hairen zo kort mogelijk daar van te hebben afgesneden — met oude pis, raamlijk warm,

warm, gedurende een vierendeel uurs, terwijl gij een wollen lap of ouden kous in de pis dompelt, dien een weinig uitdrukt, en dan op het beledigde deel ligt, na dat gij het te vooren wel met pis gewasfchen hebt. Dan kunt ge de stoving gebruiken, welke wij reeds te vooren beschreeven hebben; deeze gereed zijnde, moet 'er zo warm doenlijk opgebonden worden, en 'er den gantschen nacht op blijven liggen. Voedert het zo als gewoonlijk, en geeft het warm water te drinken. — Het laatste geeft gij 't tegen negen of tien uren des avonds — dat is twee uren na dat 'er de stoving voor dien nacht is opgelegd — en het paard gevoederd is.

Eene Pil.

Eene halve once *Aethiops Minerale*, even zo veel zwavel-balssem, en een halve once *Diapente* of gestoote anijszaad. Dit alles wel vermengd zijnde, moet door middel van honig of *trlakel*, tot eene pil worden gemaakt. — Geeft het paard die in, waarna gij het een pint Engelsch bier, *Ale* genaamd, zult te drinken geeven (*).

Gij

(*) Hiertoe behoeve men slechts zwaar inlandsch bier te gebruiken, 't geen denzelfden dienst zal doen, bijzonder wanneer men 'er een weinig brandewijn in doe. —

Gij moet het hoegenaamd niet buiten den stal leiden, vóór dat gij het den anderen morgen wilt bestijgen, om uwe reis voort te zetten, na het alvorens een teug warm water te drinken te hebben gegeven, dewijl dit zeer voordeelig voor de werking van de pil zal zijn. Wanneer gij eenigen tijd op den weg zijt geweest, kan het, als te vooren, koud water drinken.

Den volgenden nacht moet gij overflaan, met het eene pil integeeven, doch met de stooving vaart gij voort.

Den derden nacht geeft gij het wederom eene pil.

Het insmeeren der hielen.

Den vijfden nacht geeft gij het de derde pil, en met de stooving gaat gij voort tot dat zijne hielen of voeten volkomen geneezen zijn. Doch ingevalle gij buiten de mooglijkheid waart om die stooving te krijgen, smelt dan varkensreuzel of boter, en smeert daar mede heel warm, met een konijnenpoot of ouden lap, het been in.

Indien het paard nog jong, en het gebrek nieuw is, zult ge 'er alsdan niets meer van gewaar worden; maar wanneer het reeds oud is, en 'er ook lang mede behebt is geweest, dan zult gij het dienen te herhaalen.

Nota bene.

Geduurende deeze operatie, moogt gij op den weg niet galloppeeren, integendeel moct gij zachtkens rijden, dewijl het zweeten de geneezing zoude vertraagen. Daarenboven moet gij nog in aanmerking neemen, dat nat weder en morsige wegen voor zulk een paard gantsch niet dienstig zijn.

Niet, als in de uiterste nood, behoorde men zijne reize, geduurende deeze kuur, voortzetten. Wanneer gij uw paard op gras jaagt en laat rusten, en het been dikwijls verbind, dan zal het zeer zeker veel spoediger geneezen: zijt echter daar altoos op verdacht, dat het op stal staa, wanneer gij hem het middel ingeeft.

Ingeval de voornoemde stooving het niet genas, dat wel eens mogelijk zoude kunnen zijn: bestrijkt dan zijne hielen met de volgende zalve, na alvorens zijne beenen met pis gebaad te hebben. Neemt tien eijeren, kookt die heel hard, en legt ze daarna in koud water. Zodra die koud zijn geworden, neemt alleen de dooijers, doe die in een koekenpan, en kneus ze met een lepel boven het vuur, zo lang tot dat ze zwart worden en een kwaadriekende olie van zich geeven. Men

zige dit door en vermenege het, nog warm zijnde, met twee oncen honig en even zo veel gemalen loodwit, en bewaare het tot 't gebruik. Het moet met een kleine spatel op de hielen van 't paard gesmeerd worden. Bij dag behoorde men eigenlijk de hiel of wel den geheelen schenkel onophoudelijk een weinig te wrijven. — Deeze, overtreft alle de tot nu bekende zalven, en men kan die bij branding of kneuzing aan het menschlijk ligchaam met even zo veel nut gebruiken, wanneer men slechts eenige oogenblikken na het toeval, met eene veder, de beledigde plaats herhaalde maalen daarmede bestrijkt.

Ik hebbe dikwijls een paard met kwaade hielen daardoor geneezen, met het anderhalve once zeer fijn gestooten Salpeter, of opgelost onder zijn graanvoeder vermengd, in te geeven; dan hiermede diende men wel een geheele maand en langer te continueeren, eêr zijne beenen geheel geneezen zullen zijn: zij moeten echter, zo als boven gezegd is, goed gewaschen worden. Wanneer ge uw paard, op deeze wijze, vijf of zes ponden Salpeter ingeeft, zal het van alle kwaade vogten bevrijd, en steeds vrolijk zijn.

Kloof.

De Kloof bestaat in een gescheurd builtjen (zo groot als een likdoorn) in de buiging van de knie: 'er druipt een scherp vogt uit, even als uit de hiel of uit de kroon van den hoef; het paard durst bijna niet stappen, uit vreeze van het verder intescheuren; 't is zo pijnlijk, dat het den buik aandoet, het paard kort doet stappen, en struikelen.

Geneesmiddel.

De zelfde behandeling van het vette Geneesmiddel, en de stooving als bij gezwolle hielen, of beschadigde beenen, zal ook dit kwaad geneezen.

Sellender, en Geneesmiddel.

De Sellender, is eene opening in de buiging van de knie van achteren, en moet met de zelfde middelen en op dezelfde manier geneezen worden.

Gedrukte Rug, en Geneesmiddel.

Wanneer de zadel den rug drukt en dien doet oploopen, bind men 'er door middel eens gordels, een warm gemaakten vetten doek op, en legge 'er een wollen deken over beenen, gedurende een quartier uurs. Met dit twee- of drie-

maalen te herhaalen, zal het gezwollene verdwijnen.

Wanneer het slechts weinig is gezwollen, dan wasche men het enkel met water, waarin alleenlijk een weinig zouts gesmolten is. Echter moet gy den zadel laten veranderen, of een anderen neemen, ten einde dit het tedere deel niet weder drukke; want eene tweede drukking zoude erger gevolgen kunnen hebben. Indien het tuig niet wél past en niet gemakkelijk zit, dan zal dit het paard zijn moed beneemen. Is 'er integendeel niets dat het kwelt of hindert, dan zal het vol vuurs en moedig zijnen weg vervolgen.

Goeden raad by het drenken.

Maakt het u tot een vasten en onveranderlijken regel, uw paard onder weg te doen drinken, al eer gij aan een pleisterplaats kooft, 't moge dag of nagt zijt. Mogt 'er op weg geen water weezen, zoo staat niet toe, dat men uw paard oogenbliklijk in een water of wed brenge, om het te laten drinken, of zijn pooten te baaden, maar geeft het warm water in huis.

Zo gij matig rijdt, laat dan uw paard op weg zoo dikwijls drinken als het lust heeft. Gij kunt 'er u op verlaaten, het zal hiervan geen nadeel heb-

hebben, maar zich steeds verfrischen. Heeft het echter langen tijd zonder te drinken geloopt, en is het warm geworden, dan zal het zig te buiten gaan en zig een nadeel toebrengen; dewijl een groote menigte waters, gulzig ingezwolgen, geduurende dat het paard warm is, het verkoudt, en de natuurlijke sterkte der maag zeker verzwakt, en zelf wel doodlijk kan zijn: maar twee of drie teugen zijn waarlijk nodig en heilzaam, om den bek te verkoelen; en dit kan men hetzelfde altoos en overal op weg toestaan.

Zwarigheid by het stallen.

Zomwijlen kan een paard niet stallen, 't geen hetzelfde zeer benaauwt. Om het hierin te hulp te komen, zo neemt ééne halve once fijn gestoote anijszaad, en een hand vol peterfelie-wortel; kook dit in een pint zwaar goed oud bier, zijg het door, en geeft dit het paard warm te drinken.

Hard ryden — Overvreeten.

Zo gij sterk rijdt, en warm op stal komt, dan is de maag van uw paard verhit, gevolgljik in gevaar. Geeft dan wel acht, dat het zig niet overvreet, 't geen altoos van stijfheid en andere kwaalen vergezeld is. — De kentekens en andere

toevallen daarvan zijn, dat het paard dampig, slijf en onbuigzaam wordt.

Damp en Stijfheid.

De dampigheid zal zich reeds den volgenden morgen doen zien. Om dit te beletten, zo rost en schuijert het wel, zodra gij afgesteegen zijt; dekt het, reinigt zijne pooten, geeft het een of twee handen vol boonen, en ook een goed dik stroo. Voords, en zonder verzuim, eene hartsterking van één half pond anijszaad in een pint *Ale* of ander zwaar bier, giet dit op een half pond honig, in een kom of pan; roert dit om tot dat het bloedlaauw is, dan geeft gij 't het paard, door middel van een hoorn in: het zaad zo wel als al 't overige.

Kuur.

Voert het paard als gewoonlijk; maar dekt het wel warm toe: geeft het deezen nagt en den volgenden morgen warm water: gemengd voeder zal hem deezen nagt goeddoen; en zo onverhoopt de hartsterking nog geen kragt genoeg hebbe, om het overvreeten of het overlaaden van de maag te herstellen, dan geeve men het tenlaafsten, en even vóór den slaaptijd, eene van de hier vooren beschreeven pillen.

Om de stijfheid te verhelpen, zo baadt en wascht zijne voeten met vettig water, of water met zeep, zo warm, dat men 'er even de hand in kan houden, met een wislap: maar brengt het deezen nagt volstrekt niet buiten den stal: smeert zijne hoeven in, en steekt in den voet de volgende eenvoudige en heilzaame pil.

Eene pil voor gewonde voeten.

Twee of drie handen vol zemelen, met vet, naar goedvinden, in een pan boven 't vuur vermengd; dit laat men koud worden, en legt hiervan een pil in ieder voorpoot.

Bedekt deeze pil met wat werk of stroo, en legt 'er een paar spaantjes over heenen, en bindt dit met een touwtjen, op dat alles vast blijve zitten. Doe dit vooral elken nagt gedurende uwe reis. 't Is ten allen tijde goed, dat uw paard stil ligge; deeze pillen zijn echter in den winter en bij nat weder niet noodzaaklijk.

Eene waarschouwing omtrent de Stalknegts.

Vermijd steeds alle stopmiddelen, die uit koemist, klei en pis te samen gesteld zijn, 't welk gij volgens de gewoonte van alle stalknegts, in een potjen

over.

overal gereed zult vinden. Diergelijke verkoelende mengfels maaken de pooten zoo stijf, dat het paard zonder gevoel is, en twee of drie mijlen ver zeer kort stapt, tot dat het eerst een weinig warm is, en zijn pooten ter deege begint te voelen.

Schouder-Ontwrigting.

Zo deeze mogt plaats hebben, mengt dan twee oncen Lavendel-olie met een once Zwaluw-olie, en een halve once Terbentijn. Wrijf hier mede van tijd tot tijd een weinig met uw hand op den geheelen schouder; 't is het best, wanneer gij deeze oliën door middel van een ijzer of in een pan wel warm maakt. Doet het paard dan aderslaaten, en laat het twee dagen stilstaan. Dit zal eene ligte ontwrigting geneezen. Mocht het ondanks dit, kreupel blijven, zo kunt gij echter uwe reize, maar vooral toch zachtkens, voortzetten; het zal onder weg beteren; maar vaart inzonderheid met de oliën voort.

Waarschouwing omtrent het booren en branden.

Eenige hoeffmeden snijden eene opening in de huid midden op den schouder, en blaazen dit met

met den steel van een' tabakspijp op, gelijk de slagters gewoon zijn het kalfsvléesch te doen. Hierna steeken ze met een vlak koud ijzer, gelijk een ruiters kling, agt of tien duimen diep in deeze opening, tusschen het schouderblad en de ribben. — Dit noemen zij booren. — Daarna branden ze den gantschen schouder met een heet ijzer, en doorkruisen dien als een vengsterraam. Als dan leggen ze 'er eene pleister over heen, uit pik, harst en teér samengesteld. — Eindelijk beslaan zij de naaste poot met een hoogen hoef, en jaagen het paard dan in 't land.

Mij staat niet voor, dat immer een paard volgens deeze methode is geneezen, maar ik herinner mij zeer wél, dat veelen daarna lam gebleeven zijn. Want bijna nooit vergaat die stijfheid, door dat booren en branden ontstaan. — Een teérhartig en gevoelig mensch moet zich over de wreedheid van deeze uitvinding verwonderen: want alles wat men daardoor bevorderen kan, is een vrije afloop der vogten, die zich door de ontwrigting tusschen het schouderblad en de ribben gezet hebben, waartoe ook een eenvoudige fontanel toereikend zoude geweest zijn.

Eene waarschouwing omtrent de wilde Majolyn.

De meeste smeden zullen u zoeken te overtuigen, dat de wilde Majolijn-olie in alle gevallen van verrekking of verstuiking, zeer goed zij: maar door ondervinding ben ik 'er zeer tegen. 't Is te brandend en te vlugtig, en door veelvuldig gebruik zal het tot op 't been doordringen, en dit zelf broos maaken.

Ik zag een voorbeeld, dat de dikste knok van een paard — tusfchen het fchouderblad en den elboog — brak, terwijl de bediende het paard stappende aan de hand leidde. De fmit bekende daarna, veelmaalen die olie gebruikt te hebben.

Wanneer bij uw paard het gebrek elders zit, indien het kleene been aan het dikke fchenkelbeen boven de binnenzijde van de knieboogen iets ontwrikt is, dan zal de flooving dit onfeilbaar verhelpen. Gij kunt echter eerst de oliën inwrijven, die bij de fchouderontwrigting aanbevoelen zijn.

Omtrent de plaats waar de flooving te appliceeren, zult ge toch eenige zwaarigheid hebben; maar ge zult die door middel van eenige ellen zelfkant zeer ligt kunnen verrigten.

Indien het in twee of drie dagen nog niet geheel,

heeld, of dat het niet veel gebeterd mogt zijn, zo onderzoek zijne heupen. Veelligt vindt gij daár het verborgen gebrek. Maar hier moet het door 't inöliën, als bij eene schouderontwrigting, verholpen worden: want hier kan men de stooving niet aanbrengeu.

Stremming in de achter span-ader of pees.

Indien 'er eene verlamming door eene stremming in de agter-spanäder of pees ontstaat, die als eene verflapping der peesen uit eene ontwrigting overblijft; zo neemt een of twee handen vol varkensreuzel of liever ganzenvet, smelt dit, en wrijft hiermede de agterpees in, van de buiging van de knie tot heel beneden aan den vetlok. Maakt eene stoving volgens opgegeeven voorschrift, bind 'er die zeer warm om; van onderen op tot boven de knie; neemt 'er die 's morgens weder af, legt 'er weder een nieuwe om, en herhaalt dit 's avonds. Deeze stoving van twee- tot viermaalen herhaald, zal eene versche, en zes tot agt maaten herhaald, eene oude ontwrigting geneezen.

Hoe is eene schouder-ontwrigting, van eene verrekking in de agterpees te onderscheiden?

Onkundige smeden verwisfelen deeze verlamming dikwils met de schouder-ontwrigting, en gaan hierin te werk met hun blazen, booren en fontanellen, en maaken op deeze wijze uw paard voor langen tijd onbruikbaar. Laat u toch vooral niet misleiden; Gy moet te vooren zeer wel overtuigd zijn, dat het gebrek in den schouder zitte, alêr gij de operatie toestaat.

Wanneer het gebrek in den schouder zit, zo zal het paard gaande, zijn hoef op den grond voort-sleepen. Maar wanneer het in de agterpees zit, zo zal 't denzelven opheffen, en kort voortstappen, offchoon vlak naar beneden lam.

Vijftig verrekkingen van agterpeesen hebben eêr plaats, dan éene schouderontwrigting.

Verkoudheid (Droes). Het druipen uit de oogen en neusgaten.

Gij kunt de verkoudheid of de droes van een paard, uit het loopen der oogen en neusgaten leeren kennen; offchoon het niet wel mooglyk zy, juist te weten, waaruit deeze ziekte ontstond — want staat uw paard digt bij een opening, vengster, deur, op een bedompte nieuw-gebouwde

stal,

stal, of op eene andere ongezonde plaats; dan kan het zeer ligt hiermede behebt worden — ik wil u nogthands inzonderheid voor eene gewoonte waarschuwen, die veel in gebruik is, en uw ros spoedig aan den droes zoude helpen.

Een behoedmiddel tegen het hevigen (Droes.)

Deeze ontstaat somtijds daaruit, wanneer een paard uit een warme stal genomen, en op een ongewoon uur, of te vroeg, of te laat, in een water of paardenwed gebragt wordt. Een paard behoorde op reis nooit eér van de warme stal gebragt te worden, dan wanneer men het bestijgen wil om zijne reis voort te zetten.

De meergenoemde stoving, wanneer zij dikwijls herhaald wordt, zal ook de vetlok geneezen van een paard dat verstuikt is.

Behoedmiddelen tegen het overrijden op weg.

Onder de meeste stalknechts heerscht de aangenomen mening, dat een paard zijn schenkels en pooten op een harden weg verhit, vooral wanneer het een zwaar paard is, of dat het een zwaaren last draagt; en dat men hetzelfde, door waschen, verfrischen en verkoelen moete. Dit stem ik toe;

maar dan moet het met warm water geschieden want dit verkoelt 't best. Het zal niet alleen de zweetgaten openen, en zijn schenkels doen uitwaasfemen, maar 't reinigt best de hoof van 't zand, 't welk zich mischien tusfchen de kleene spleeten gezet heeft en mooglijk de pooten kwetst, of ontstoken zoude gemaakt hebben. Koud water trekt natuurlijk de huid te samen, en doet gevolglijk het zand zich des te vaster hegten. Legt ook nog de hiervoor vermelde pillen matig warm in de voeten.

Een paard behoorde in zulk een geval een grootere plaats te hebben, opdat het de pooten uitstrekken konne. Jonge paarden hebben grootere plaatzen nodig dan ouden: want een oud paard, 't welk 'er aan gewoon is, zal het in een stal van vijf voeten breedte, even zo gemaklijk kunnen hebben, als in de ruimte van zes tot agt voeten.

Hoest of Droes.

Wanneer gij, een of twee dagen daarna, een loopen uit de oogen, en een dunne stof uit de neusgaten ontdekt, kunt gij verwagten het te zullen hooren hoesten. In dit geval tapt gij hem een pint bloeds af uit den nek of hals, des morgens — gij kunt onaangezien dit, uwe reis vervolgen, zoo gij niet boven de bepaalde maat gaat: — 's mid-dags

dags geeft gij hem een dubbelde portie voeder , om hem voor 't gemis van 't bloed schadeloos te stellen.

Tegen den nagt geeft gij het nog een vermengden drank, bovenden gewoonen. De volgende nagt geeft gij het de hartsterking van anijs, als vooren.

Een zwaare Hoest.

Wanneer de Hoest drie dagen aanhoudt, dan moet gij andermaal een pint bloeds uit den hals aftappen, en deezen door gepastere geneesmiddelen tragten te verdrijven. Geeft hem uit dien hoofde, om de long te bewaaren, even voor dat 't paard zich ter ruste begeeft, het volgende:

Kuur.

Een once gemaalen zoethout: een lepel vol zoete olie, een once *Aethiops minerale*, een halve once zwavel-balsam, met honig tot eene pil gekneed.

Dek 't paard, en houdt het warm. 's Anderendaags-avonds geeft 't nog eens zulk eenepil. Dit zal voldoende zijn, om een onlangs ontstaane verkoudheid en hoest, of overlading der maag te geneezen.

*Knobbeltjes tusfchen de kinbakken.
Geneesmiddel.*

Voelt 't paard tusfchen de kinbakken; en zijn de klieren gezwollen, veroorloft den fmit dan niet deeze met een gloeiende fchaar wegtesnijden, gelijk veelen onder hen de gewoonte hebben, maar doet deeze knobbeltjens verdwijnen, door middel van twee, drie of meerder ftoovingen; en vaart voort met de hartfterking van anijs, tot 't paard volkoomen hersteld is.

Wanneer de klieren van een mensch lager liggen als gewoonlijk, dat is, wanneer die opgelopen of gezwollen zijn, en een geneesheer stelde u voor, die, ter spoediger kuur, wegtesnijden, zoudt gij hem wegens zijn onkunde niet met verachting behandelen? Even zo is het met de paarden gelegen.

De hals van een paard behoorde alsdan met doeken warm gehouden te worden, tot dat het gezwel of verdweenen, of tot rijpheid gekomen zij. Geschiedt het laatste, dan kan elk gemeen fmit het gezwel met een fcherp pennemes openen, en dan zal, daar de stoffen een vrije affloop verkreegen hebben, de wond ligt en spoedigheelen, wanneer men 'er de paardenzalve oplit.

Ik zal hier nu van de oogen spreken: want 't is voor een paard even zo erg, blind als lam te zijn.

Loopende Oogen.

Wanneer een paard verkoud is of de droes heeft, dan slaat dit somtijds op de oogen. Gij zult dit zeer ligt aan de hiervooren vermelde tekens kunnen waarneemen. 't Is een dikke glinsterende stof op dezelve. Houdt uw hand aan zijn neusgaten, en wanneer gij vindt dat zijn adem heter dan gewoonlijk is, zoo is 't nodig, een weinig bloeds aan den hals aftetappen.

Waarschuwwing bij 't aderlaaten.

Het is een gewoone zaak bij eenige smeden, twee, drie en zomtjids meer kannen bloeds tevens af te tappen. Hier ben ik zeer tegen; dewijl men een paard van meer levensgeesten berooft, dan men hetzelve, door veel rusten en 't wel te voeren, in langen tijd vergoeden kan: dit laatste is juist tegen eene spoedige betering tegenovergesteld.

Dus zal een halve kan of pint, of op zijn hoogst een kan — ten ware 't bloed zeer verhit of dik zij — toereikend zijn. 't Is beter, vier

pinten, op vijf of zes verschillende maalen aftetappen, dan twee kannen op éénmaal, om gemelde reden. Veroorloof mij, u te zeggen, dat het goed is, wanneer gij 't bloed in een zekere maat, ik bedoel een kan of pint, opvangt, want zo gij het na uw goeddunken op den grond laat loopen, zo kunt ge nimmer zeker weeten, hoe veel bloeds gij weg laat, en van wat hoedanigheid hetzelfde is. Zulke verkeerde handelwijzen, uit onkunde gebooren, zijn de zekere oorzaak van het grootst deel der sterfte onder de paarden van alle natien.

Welke blijken geeft wel een smit, koetzier of stalknegt van zijne bekwaamheid, wanneer hij een paard een versterkenden drank — gelijk men gewoon is het te noemen — ingeeft, zamengefeld uit diapente, lange peper, paradijskorens en andere dergelijke verhittende dingen meer, op een tijd, dat het bloed in zijn aderen kookt? — 't Is even zo dwaas, als dat men iemand in een heete koorts, overgehaalde brandewijn geeven wilde. In één woord, wanneer men weet, hoedanig de gesteldheid van het bloed van 't paard is, dan kan men beter over de geneesmiddelen oordeelen, die hetzelfde dienstig zijn.

Dus kan het vooreerst voldoende weezen een halve pint bloeds aftetappen, en gij kunt dit zeer ligt, naar mate 't dienstig is, herhaalen; gij kunt daar.

daarentegen hetzelfde, niet zo gemakkelijk, het bloed en de levensgeesten vergoeden, waarvan gij het dan al te roekloos berooft hebt.

Maar om weêr op de oogen te komen.

Eene stoving voor de Oogen.

Nadat gij een quart- of halve kan bloeds hebt afgetapt, neemt een klein witte brood, heet uit den oven, snijdt 'er de korst af, en doet de kruim in een linnen zakje, 't welk groot genoeg is om 't voorhoofd en de slaapen te kunnen bedekken; druk dit plat, en bindt 't even als eene stoving 'er om heenen, zo heet doenlijk, echter zonder dat 't brande. — Ter zelve tijd doet een kleed om den hals, om dien warm te houden. Laat 'er deeze omslag opleggen tot die bijna koud wordt, en herhaalt dit van twee- tot viermaalen. Daarna bereidt het volgende

Oogwater.

Doet in een halve kan rozen- of schoon bronwater, een dragma bloem van koper, een drachma kandjsuiker, en een half drachma loodsuiker. Brengt hiervan 's morgens en 's avonds één drop- pel, door middel van een veertjen, in ieder oog.

Waarschuwing voor Oog-poeders.

Blaast nimmer een poeder in de oogen, maar gebruikt steeds vloeibare middelen.

Wanneer 't nodig is, dan herhaalt den volgenden dag de stoving voor de oogen; en kunt gij geen warm brood bekomen, maakt dan eene stoving van in melk gekookt brood, en continueert dagelijks met het oogwater. Gij kunt de raapenstoving ook wel gebruiken, maar gij moogt 'er hier geen vet onder mengen.

Laat nimmer vet of olie de oogen te naerby koomen.

Vlies op de oogen. — Geneesmiddel.

Wanneer 'er een huidjen of vliesje over 't oog groeit, werpt dan één scrupel ('t derde gedeelte van een drachma) witte vitriool, en even zo veel berg-aluin, beide tot poeder gestoten, in een half pintjen bronwater. Laat hiervan 's morgens en 's avonds een druppel door middel van een veder in ieder oog druppen; en in drie dagen zal het vlies geheel verdweenen zijn: maar laat u toch niet overhaalen, stof van kristal en glas ondereen gemengd, in de oogen te blazen, omdat de scherpe punten van het glas de tedere bloedvaten kwetsen,

fen, en eene ongelooflijk pijnlijke ontsteking veroorzaaken, die misfchien niet veel minder en even zo niets beduidend is, als wanneer de smeden met een gloeyenden priem duizend gaatjes in de huid branden, om de worm te drijven.

Het ruinen en kortstaarten helpt slechts zeer weinig voor kwaade oogen.

Behoedmiddel voor Blindheid.

Legt men trekpleisters aan de slaapen van 't hoofd, snijdt men de vlak uit 't oog, en neemt men de bloedvaten uit, of kopt men die; zoo verzwakt men de gezigtzenuwen, en bevoordert de blindheid.

Waarnemingen omtrent de dunlijvige paarden.

Men heeft waargenomen, dat veele paarden hun buik op reis behouden; veelen daarentegen raken hun voer kwijt, eér het ter dege verteerd is, en ontlasten zich den geheelen weg over, waardoor ze zo dun en rank worden, dat zij bijna door den buikriem zouden loopen. Deeze noemt men dunlijvig. Zulke paarden moet men boven al droog voer geven, dat is, met Haver en Boonen, zelden daarentegen met zemelen voeren. Deeze paarden eeten even zo veel, en nog meer, en

moeten meerdermaalen gevoërd worden dan andere paarden; dewijl zij steeds, daar zij zo spoedig ledig van maag zijn, naer nieuw voeder verlangen; en zo gij ze genoeg voeder geeft, zult gij eene goede reis met hun hebben; ik kan u echter dergelijke paarden niet zeer aanbeveelen.

Denk aan 't Voeren.

Wanneer gij uw paard niet buiten adem jaagt, zo durf ik wedden, dat 't geenzins de reis is, die het zal benadeelen, maar uwe nalatigheid, wanneer gij affijgt. Bezef wél, dat 't vast gebonden is, en dat 't niets anders kan krijgen, als 't geen hem gebragt wordt; want 't kan zich zelven immers niet helpen: en wanneer gij 't niet goed bezorgt of behoorlijk laat bezorgen, dan is een loslopende hond 'er beter aan, dan 't paard, 't welk u zo wél draagt. En daar 't niets eischen kan, dient gij het alles willig te geven.

Regels bij het voeren.

Wanneer gij uwe dagreize eindigt, vult dan zo spoedig doenlijk den buik van uw paard, op dat 't zich des te eerder ter ruste kunne begeeven; 't zal 's morgens des te frischer en vrolijker zijn. Het is eene over-oude waarneeming, dat jonge lie-

den

den meêr eeten en beter slaapen dan oude; maar oude paarden eeten meer en slapen beter dan jonge.

Geeft liever uw paard twee à drie kleene voeders, als één groot: te veel op eene keer kan de maag overladen.

Eene Hartsterking, wanneer 't paard op weg moede wordt.

Wanneer gij bespeurt dat uw paard vermoeid voortgaat, kunt ge 't, 't zij wat tijd ook, eene halve kan warme Ale, of ander zwaar inlandsch Bier, met een vierde Brandewijn, Rum, of Genever, of met eene once *Diapente*, vermengd, ingeeven. *Diapente* of een slik-artzenij van Theriakel zal zijne ingewanden versterken, koude stoffen en winden verdrijven, en maaken, dat 't zijn voeder langer bij zich houdt.

Buikpijn.

Word uw paard door buikpijn of een kolijk overvallen, 't zal u die pijn te kennen geeven, door dikwijls na zijn flanken te kijken: ook kan het zijn pooten niet optillen, maar wentelt zich op den grond, en slaat zich zelve, en gij moogt verze-

kerd

kerd zijn dat uw paard in een jergen toestand is en veel lijdt.

Waarschuwning voor een Artzenij-drank.

De smit zal u hier — nadat hij 't paard heeft ader gelaten — eene halve kan pékelvleesch-nat, vermengd met een vierde kan gest van oud bier, brengen, om integeeven; alsdan een klisteer van 't zelve appliceeren; en wanneer dit middel niet slaagt — dan, goede nacht!

Geen ander schepsel dan een *paard* konde eené vermenging van zulke hevige middelen overleeven.

Kuur. — Een Klijsteer.

Tapt 't paard geen bloed af, ten zij zijn adem zeer heet ware, maar overdekt zonder verzuim, den hals met doeken of dekens, en geef hem 't volgende in: een pint brandewijn met even zoo veel olie gemengd. Doet dan uw paard een weinig draaven, tot dat het wat warm wordt; dit zal zeker menig paard geneezen. Is het ondanks dit niet geneezen, kookt dan eene once gemaalen peper, in een pint melk; doet een halfpond boter en twee of drie oncen zout in een aardenpot, en vermengt dit met elkanderen, geef dit 't paard,

war.

warmer dan gewoonlijk. Dit zal uw paard in een half uur doen purgeeren, en veellicht den aanval te keer gaan. Mogt 't echter niet gebeuren, laat dan de helft van de peper weg, en geef het 't zelfde aan hoeveelheid en inhoud door middel van een klijsteer, en terwijl het bekoele, de dooijers van vier eijeren 'er bijvoegende.

Wanneer dit de bedoelde werking doet, dan moet gij 't paard wél voëren, tot dat 't weër in krachten toeneemt; maar wanneer 't dit niet doet: „kookt dan een pond anijszaad in twee pinten zwaar bier, met een pond honig vermengd. Wanneer dit omtrent koud genoeg is, voegt 'er dan nog twee oncen Diascordium bij. Geeft dit het paard binnen anderhalf uren tijds in drie etmaalen in.” — Heeft de pijn opgehouden, geef het dan eenigen tijd om tot verhaal te komen.

Wurmen.

Verschaft 't hetzelfde, ondanks dit alles, geene betering, en wanneer gy wurmen in zijn gedarmte vermoedt — dat indedaad de oorzaak kan zijn, want deezen zetten zich dikwijls in den doorgang van de maag tot aan den grooten darm vast, verstoppen 't, en kwellen 't zolang dat

dat 't sterft : bij ontledingen hebbe ik dit gezien — zoo geef hetzelfde twee oncen *ethiops minerale* , met een once gestampt anijszaad , en een lepel honig , tot eene pil gemaakt.

Eene Waarschuwning.

Maar gij moogt dit geene merrie geven die met veulen is. Gij kunt haar wel aan 't verhemelte in den mond aderlaten; dewijl 't te hopen is, dat of 't een of 't ander deezer middelen uitwerking doen zal.

Duizeligheid.

Laat uw paard niet al te lang zonder beweging staan: 't vult anders zijn ligchaam te dik met spijs, en zijne aderen worden te volbloeds, waaruit duizeligheid en veele andere ziekten ontstaan.

Kuur.

De Heelmethode is aderlaten en purgeeren.

Het Weiden.

Dunhuidige paarden, die men altoos goed opgepast en wel warm heeft gehouden, behoorden
nooit

nooit langer dan drie maanden in 't jaar in de weide te blijven, naamlijk van 't begin van Junij tot 't einde van Augustus.

Dikhuidige paarden hebben dik, zwaar hair en kunnen tegen allerlei wêer, en zullen, wanneer men hen op goed gras jaagt, het buiten in 't veld liggen, en het sterke jaagen, het geheele jaar door, beter kunnen verdragen dan eigenlijke Stalpaarden. Want het loopen om hun voeder te zoeken belet de stijfheid in de ledemaaten; en terwijl ze steeds op gras loopen, blijven hunne hoeven week en koel: maar 'er behoorde intusfchen toch een kleine hut of een andere bedekte plaats te zijn, om 's nachts, of wanneer 't reegent en sneeuwt, onder dak te kunnen gaan. (*)

Doet geen paard purgeeren, dat eerst uit 'tland gekomen is; anders worden veele weeke vettigheden en vogten opgelost of verdund, die zich in zijne fchenkels nederzetten. Maar omtrent zes da-

(*) Hier hoort men een' Engelschman spreken. Het is bekend, dat de Engelsche lugtstreek zeer gematigd is. Ik zag in geheel den vorigen winter (1795.) slechts een éénigen dag, dat 'er sneeuwviel, die niet eens liggen bleef. Men kan dit dus niet bij ons en op onze paarden toepassen: want veellicht zouden hen de pooten toch, ook zonder de bij ons dikwijls zo vreeslijke koude, bevrozen. *Hoogd. Vert.*

dagen daarna kunt gij 't aderlaaten, echter nog niet een quart kan; 's nachts geeft gij 't dan de hartsterking van anijszaad, die zeer zagtafdrijvend en openend is.

Geen koud water bij Geneesmiddelen.

Wanneer 't nodig is, dat uw paard purgeere — waarvoor ik meene u een goede rede gegeven te hebben — laat 't dan geen koud water in- of uitwendig gebruiken, vóór den dag na gedaane werking: maar gij kunt 't niet te veel warm water geeven. Ik wenschte dat 't hiervan veel dronk, dewijl dit de vogten verdunt.

Een Purgatie.

Aloe, een once; Jalappa, twee à drie dragmen; Nagel-olie, tien droppels; dit met honig tot een pil gemaakt.

Waarschuwing voor koud water.

Veele eigzinnige stalknegts willen 't paard met koud water geneezen, en zeggen: 't werkt door den pis.

Zomtjids werkt 't eenig en alleen door den pis, en dan purgeert 't ongemerkt, en zonder

dat

dat de stalknecht 'er iets van gewaar wordt; waarna hij zich spoedt eene tweede integeeven: want hij gelooft vast, dat de eerste purgatie, die niet gewerkt heeft, daardoor is afgedreeven. Nadat hij 't de tweede heeft gegeven, brengt hij 't van de warme stal, en draaft 'er mede rond, het moge goed, of slegt weder wezen, tot dat het warm wordt en alle zweetgaten geopend zijn, om 't middel te doen werken. Ik houde 't bijna voor onmogelijk, dat een paard, met een of twee purgatiën in 't lijf, bij eene dergelijke behandeling, eene verkoudheid of den droes ontgaan kan, en niet aan veele andere toevallen in het algemeen bloot gesteld zoude zijn: want door zulke onagzaamheid en gebrek aan beter inzicht verliezen veele paarden een oog, anderen worden onherstelbaar verlamt in hunne ledematen, en veelen zelf sterven. Doch zullen ze u bij de opening zeggen, de lever verrot, en de longen geheel en al ontstoken bevonden te hebben.

Purgeeren moet op stal geschieden.

Hoe kan iemand bij het verlies van een goed paard met zulk eene domme verandwoording, die met de regels der geneeskunst en zelfs met het gezonde menschenverstand zo strijdig is, te vreden

weezen? Een verstandig man zal, wanneer hij zijn paard een purgatie heeft ingegeven, 't niet eerder van stal laten gaan, dan nadat deeze haare werking gedaan heeft; want gedurende de werking is indedaad geen beweging nodig, dewijl elke purgatie van zelfs afdrijft, als gij 't maar warm houdt, met warm gemengd voeder voorziet, en 't zo veel en zo dikwijls als 't begeert, warm water te drinken geeft.

Hevigen Afgang te stoppen.

Wanneer eene purgatie te lang en te sterk op uw paard werkt, waardoor 't zeer kan verzwakt worden, zo geef 't eene once Venetiaansche Triakel in een pint warme Ale, of ander zwaar Bier opgelost, en herhaalt dit, om de kragt van de Aloë een weinig te temperen.

Het grootst gedeelte der paardenkopers te *Newmarket* (*) doet de wedlopers dikwijls aderlaten en purgeeren; en bijna alle Heeren in Engeland

(*) Eene stad in Engeland, 200 mijlen van London geleegen. In *Newmarket* wordt alle Saterdag, en in London 's weelijks twee maalen, Maandag- en Donderdag's namiddags, paardenmarkt gehouden.

land volgen hen hierin na. De reden daarvan is , om de kwaade vogten te verdrijven, die hunne pooten anders zouden doen zwellen en stijf worden, en om hen te zuiveren. — Deeze reden vinde ik niet ongegrond, omdat geen paard wél kan loopen, in zo verre 't niet zuiver, dat is, in zo verre het bloed niet wel vloeiend en gezond zij, doch aderlaaten en purgeeren verzwakt menschen zo wel als dieren: daarenboven is het leven van een paard bij iedere purgatie in gevaar, zo als ik hiervooren hebbe aangetoond. Zoude het dus niet ongelijk veel beter zijn, wanneer men de overvloedige en kwaade sappn op eenige andere wijze verdrijven, en de stijfheid en 't zwellen der pooten konde voorkomen, zonder aderlaaten of purgeeren? Zoude een paard niet met veel meerder voordeel het vrije veld met den stal verwisselen, wanneer men 't, in plaats van eens 's weeks ader te laaten, en daarop eene purgatie in te geeven, een middel gave, dat waarlijk zijn lichaam reinigde, zijn dijen en pooten voor 't zwellen en stijf worden behoedde, den adem door het bevrijden der long bewaarde, en 't paard over 't geheel in zijn volle kragt liet?

Ik ben overtuigd, dat men dit alles door zeer weinig bloeds aftetappen, en zonder de geringste purgatie kunne bewerken. Ik zoude dit gaarne

breedvoeriger hierbij voegen, wanneer 't tot dit kleen boekjen behoorde, dat, gelijk ik reeds gezegd heb, enkel tot gebruik en gemak des reizigers geschreeven is.

Wanneer uw paard vervalt. — Gezwel aan 't Verhemelte. — Kuur.

Wanneer uw paard, dat voorheenen vet was, en 'er glad uitzag, met een dampig voorkomen, ingevallen of holle flanken, voor u gebragt wordt, zo opent zijn mond, ziet naer het verhemelte, en wanneer het tandvleesch naastbij de voortanden hoger gezwollen is, dan de tanden staaen, dan zal dit uw paard in 't eeten hinderlijk zijn, en hetzelfde doen vervallen. Laat dit door een smit met een heet ijzer wegbranden: dit is een voldoende kuur voor dit gezwel.

Is dit echter de oorzaak niet, zo moogt gij volstrekt niet nalaaten, zo lang daar na te zoeken, tot dat gij die gevonden hebt, want het paard kan niet spreken; en heeft uw oppasfer daar aan schuld, weest verzekerd dat hij 't u niet zal zeggen.

Geef op uw hooi en haver acht.

Wanneer gij vermoed, dat de stalknecht uw paard niet zoo veel geeft, als gij hem bevolen hebt,

zo staat het aan u, daarom trent op uwe hoede te zijn, en acht te geeven, dat gij zes-en-dertig bosfen hooi op elk 2000 pond, zo wel als agt schepels op elk kwartlast haver ontvangt, en dat die zuiver en niet afgekookt zij: want 'er zijn lieden, die de haver eerst gebruiken tot het brouwen van *Ale.*(*)

Korte Adem.

Wanneer een stal- of rijknegt een paard doet galloppeeren, ten tijde dat het den buik vol waters heeft, dan zal hij u zeggen dat het geschiedde, om het water in den buik te verwarmen. Daaruit echter kan een' korten adem ontstaan. Doet deezen knaap een portie slecht bier of water drinken, en dwingt hem dan eene halve mijl zeer hard te loopen. Ik wedde, dat dit hem van zijne dwaaling terug zal brengen.

Wanneer zich een paard op stal — zodra zijn oppasfer bij hem komt — van de eene zijde naar de andere beweegt, of schrikt, bij elke beweging, die men om hetzelve maakt; dan is dit een kwaad teken, dat naamlijk de stalknegt 't in uwe afweezendheid dugtig afrost; en hij, die slegt genoeg is om zijn paard te slaan, zal ook zonder schroom zijn voeder verkoopen.

Fon-

(*) *Eene soort van Engelsch Bier.*

Fontanellen.

'Er heerscht een misverstaane gewoonte onder onze paarden-doctoren, omtrent de Fontanellen. Wanneer een paard ziek is, tappen zij 't bloed af, — 'tmoge nu regt of verkeerd zijn, — geeven 't een drank in, en zetten 't een Fontanel beneden aan 't lijf, zonder alvorens den eigenaar te hebben gevraagd, waaruit hij geloove, dat de ongesteldheid ontstaan zij. Fontanellen zijn in eenige gevallen volstrekt noodzaaklijk; in anderen daarentegen geheel onnodig, en dienen veelal bloot om een paard te doen afneemen en te martelen.

Zo is, bij voorbeeld, het Fontanel aan den navel, wegens 't vet — hetwelk men bijna aan alle koets- en karpaarden in den omtrek der stad, dat is, rondom Londen, kan zien — geheel niet goed, dewijl Fontanellen bij een vet paard een te groot gedeelte van 't bloed en de dierlijke levensgeesten wegneemen, waardoor het tot eenen trap van helplooze verzwakking gebragt wordt. Ik heb eens vijf Fontanellen te gelijk aan één paard aangebragt, en dagt op dusdanige wijze het vet te doen verdwijnen; maar hoe meer deeze liepen, zo veel te meer sloeg het gebrek op de agterpooten,

ten, tot dat 't bloed zo opgelost en bedorven was, dat ik het paard niet meer op de been konde helpen. Ik zag nu wel dat ik den verkeeren weg had ingeslagen om de te groote vet- of diklijvigheid te geneezen. Bekwaame Geneesheeren zeiden mij, dat te veel Fontanellen aan een mensch zeer ligt de teering kunnen veroorzaken. Mijns bedunkens zullen zij bij een paard de zelfde werking doen, dewijl zij dezelfde hoedanigheid en werking hebben.

De Schurft.

Deeze ontstaat uit eene stilstand van 't bloed in de bloedvaten; hier bederft het en breekt in kleine knobbeltjens uit; 't vertoont zich 't eerst aan de hielen of sraal van den hoef. Koude, sterke beweging, te veel eeten, enz. kunnen oorzaak hier van zijn.

Het loopen der Hielen en van den Hoef.

Onkundige smeden trachten dit te doen ophouden, met roode Bolus, Aluin, Vitriool, Kalkwater en Spaansch groen te gebruiken, 't welk geenszins de geneezing zal bewerken; want alle samentrekkende middelen beletten den

vrijen afloop der scherpe vogten, die eigenlijk te hulp behoorden gekomen te worden, anders zullen de ledemaaten tot een zeer hoogen trap zwellen, en met 'er tijd moet 't weder zo sterk uitbreken, dat 't moeilijk zijn zal, het kwaad te stillen; want stoppen kan men geen geneezen noemen.

Een groot gedeelte onzer smeeden beweert, dat de schurft zitte tusfchen het vleesch en de huid. Waarom die dan niet door fontanelen gekureert? dan die meening is ongegrond! Een fontanel zal dit gebrek nimmer verhelpen. Bij voorbeeld:

Eer die knobbeltjens uitbreken, zwellen de aderen. Dit geeft geen onwaarschijnlijk vermoeden, dat de ziekte haaren oorsprong in het bloed hebbe, dewijl zij zich hierin het eerst ontdekt. Uitgenomen dit, tapt eens een paard een halve kan bloeds uit den nek af, wiens aderen hier of daar gespannen of gezwollen zijn, dan zult gij, zodra hetzelfde maar iskoud geworden, oogenbliklijk de bedorvenheid 'er van zien. Nu ziet gij, dat het aderlaaten echter de besmetting beteugelt; daar integendeel, zo gij 't geen bloed aftapte, deeze zich van de ooren af tot de hoeven toe over het geheele ligchaam zoude verspreiden; zelfs in den hoek van 't oog, aan den

den staart, aan de binnenzijden van den hoef, of waar slechts bloedvaten mogen zijn.

Deeze bewijzen noodzaaken mij, te gelooven, dat de ziekte niet in de huid, maar in de aderen of het bloed zitte: alleen het overtuigendst bewijs is de geneeswijze, die ik volbrengen kan, zonder de knobbeltjens aanteraaken, of slechts eenig uitwendig middel hoegenaamd te gebruiken.

Beschrijving van het Branden.

Het meerder gedeelte onzer hoeffmeden brandt, dat is, maakt met een gloeiend ijzer een cirkel, rondom die builtjens of knobbeltjens, ten zelfden tijde de huid half door brandende. Dit, zeggen zij, gaat het verder verspreiden te keer; en wordt ook te recht het *branden*, in 't Engelsch *the Firing*, genaamd. Daarna neemen zij een gloeienden priem, zetten dien op ieder knobbeltjen, en branden daarmede tot op den grond. Dit wordt voor eene volkomen geneeswijze van de schurft gehouden. Ik echter zoude dit voor de laatste straf voor den doemwaardigsten der misdadigen houden. Wie kan dwaas genoeg zijn, zich in te beelden,

dat een gloeiend ijzer het bloed kunne verbeteren en eene ziekte geneezen?

Om de schurft, of eenig ander dergelijk ongemak te heelen, neemt men eene halve once Roomschen Vitriool, gekookt in een pint Pis, omtrent voor drie stuivers Terpentijn, even zo veel roode Bolus, en eene handvol Wijnruit. Dit geeft gij het paard in, en herhaalt de eigen quantiteit, indien 't noodig zij.

Eene beschrijving van den Droes.

De droes spruit uit hevige, herhaalde maalen gevatte koude, gelijk dit dikwijls 's winters op 't gras gebeurt; en door lang liggen op de long en de klieren wordt het bloed bedorven, zodat daaruit die ongelukkige uitwerking ontstaat, die men in het loopen der neusgaten ontdekt.

De geheele ruggegraad ziet 'er zowel aan vleesch als bloed zeer mager en schraal uit, 't welk door de hevigheid der ziekte, dat is, door verkoudheid, wordt veroorzaakt. Men kan dit met den toestand van een mager mensch, die de teering heeft, vergelijken.

Maar 'er bestaat niets van dien aart, zo als veelen beweeren, dat naamlijk het ruggemerg door

door de neusgaten wegloupe: want de vaten waarin het ruggemerg is beslooren, bestaan uit even dezelfde vliezen, waarin de hersenen verborgen liggen, en loopt langs dezelve onafgebrooken af — tuschen den nek en ruggegraatwervelen, tot dat het in den staart ophoudt — zodat de neusgaten en het ruggemerg met malkanderen niets gemeens hebben, even als dit in 't menschlijk ligchaam ook is.

De Koorts te ontdekken.

Wenscht gij te weten of een paard de koorts heeft? Een weinig boven de knie, aan de binnenzijde van 't been is een pols, die gij bij dunhuidige paarden zeer gemakkelijk zult voelen. Maar het beste en zekerste middel is het volgende: wanneer gij uw hand aan de neusgaten houdt, en het aan de hitte van zijn' adem bemerkt.

Klijsteeren.

'Er is een tijd in sommige koortsen, dat 't hoogst gevaarlijk is, ader te laten of purgatie in te geven; en dan zijn de klijsteeren van een zeer voortreffelijk nut, ja ik mogt liever zeggen volstrekt noodzaaklijk. Maar onder duizenden zal zich nauwlijks één de moeite geeven, het arm ziekschep.

schepzel op deeze wijze van zijne kwaal te bevrijden; en wel uit twee oorzaaken. Eerstelijk weinigen hebben 'er kennis van, of een paard de koorts heeft;

Ten tweeden: zijn slechts weinigen met een werktuig als de klijsteerspuit, voorzien. Dus is het volgende lavement, om des armen schepfels wille, en om hun, die het lief hebben, in eene koorts even zo goed en met minder omflag gepaard, als eenig ander. Vooreerst koopt gij een tinnen pijp, 10 à 12 duimen lang, en wijd genoeg om den top van uw vinger te kunnen bevatten, aan 't eene einde met eene rand voorzien, op dat, 't geen gij 'eraanbindt, niet afglijde. Dan „kookt gij een lepel vol haver-meel in twee kannen water te samen, met twee oncen senebladen, een half pond bruine suiker, een half pint zoete olie, en eene handvol zout.” Koopt een blaas, groot genoeg om voornoemde hoeveelheid te bevatten, en bind den hals derzelve aan de pijp; giet het lavement met een tregter door de pijp in de blaas, en zet het bloed warm, het achterdeel van 't paerd wat hoog plaatsende. Laat het op stal zo lang stil staan, tot dat het zich gereinigt heeft. Hoe langer 't hiermede staat en 't bij zich behoudt, deste beter. Maar gij behoeft zijn staart niet naar beneden te binden: 't ware belagch-
lijk

lijk te gelooven, dat het paard 't een oogenblik langer hierdoor bij zich zoude behouden.

Gezwollen Hals.

Wanneer een smit bij 't laten de ader mist, zo gedooft niet, dat hij ten tweedemaal op dezelfde plaats een gat met zijn instrument sla; dewijl dit zomtjids den hals doet opzwellen, en bezwaarlijk te heelen is: en daar 't uit de vaten geloopt bloed den hals onfeilbaar doet oploopen, en de strot-ader van de opening derzelve tot aan de kinnebak en meer naër beneeden tot den schouder bijna verrot — waardoor gy uw paard ligtlijk kunt verliezen — zo behoort hij bij het slaan wel in agt te neemen, dat hij geen druppel bloeds tusfchen het vleesch en de huid laat zitten.

NB. Hoe nader aan de strot gij aderlaat, des te beter. De ader kan niet zo ligt in een knoopgezwel overgaan, dan wanneer dit lager geschied.

Kuur.

De raap-stoving verricht het best de geneezing: maar zoo de hals erger worden, 'er zich een gezwel vormen, en gij onder uw' vinger een vloeiende stof voelen mogt: zo doet gij

best

best eene opening te maaken, om daardoor een vrijen afloop aan de vogten te bezorgen; ook moet gij'er de paarden-zalf opleggen en den hals eenigzins verheven tragten te houden.

Een paard behoorde na het laten een halven dag lang geen hooi te hebben, opdat de beweging der spieren geene ontsteeking of zwelling te weeg brenge.

Anglificeeren of Kortstaarten.

Zelden gebeurt het, dat gij uw paard op reis laat anglificeeren of kortstaarten. Veroorloof my u te onderrichten, hoe in zulk een geval te handelen. Wanneer gij een paard wilt anglificeeren of kortstaarten, zo legt nimmer een mes of ander werktuig onder zijn' staart, om dien daardoor aftefnijden, dewijl gij denzelven alsdan daarop moet kloppen, waardoor die zeer ongelijk en gekneust wordt: en dit kan zelfs doodlijk voor uw paard zijn. Ook is dit oorzaak dat zoo veele paarden bij het anglificeeren of kortstaarten omkomen. Leg veel liever den staart onmiddellijk op het blok, en slaat het mes, zo mooglijk, met één' slag door een der gewrigten. Houd een heet ijzer in gereedheid om daarmede de top van den staart te branden, ten einde het bloeden te stillen. Maak
nim-

nimmer, bij wat gelegenheid hoegenaamd ook, den hoef los. 'Er kan geene kneuzing, ook geen wond in de straal van den hoef weezen, waarbij men niet, zonder dit te doen, zou kunnen koomen; en dit juist is het tegenovergestelde middel ter geneezing van een stijfvoet, niettegenstaande de smeden het ten allen tijde doen. Men kan, wel is waar, een onthoest of overreeden paard helpen, maar 't zeker nooit volkomen geneezen.

Ik heb nu het meerder gedeelte van de meest voorkomende ongemakken aangetoond, en getragt, u, onder verscheiden afdeelingen, volgens de overeenkomende gelijkheid met malkanderen, veele anderen ligtlijk te doen ontwaaren en geneezen. Met één woord, ik hebbe veelmeer aangehaald dan op eene reize nodig is.

 VERKLARING DER PLAATEN.

P L A A T A.

De deelen van een paard.

Zo zeker het is, dat een ieder weet, wat een paard is, zo zeker is het ook, dat een ieder al de deelen van een paard niet kan noemen, zo als elk moet kunnen doen, die 'er steeds mede moet omgaan. Maar, ten einde een ieder versta, wat deze engene naamen aanduiden, kan men zig, volgens de eerste plaat, de verdeeling van het geheele paard op de volgende wijze voorstellen.

Aan den kop ziet men:

1. Den voorkop.
2. De slaapen te wederzijden: hier zijn de oogaderen.
3. De twee kaaken of kinnebakken aan beide zijden.
4. De kin.

In den openen kaak moet men opmerken:

De voor- of snijtanden, en wel zes in den onder-

derkaak, *a. b. c. d. e. f.* en zes in den bovenkaak, *g. h. i. k. l. m.*

De vier hondstanden, te weten twee in den bovenkaak, *o. o.* en twee in den onderkaak, *n. n.*

De twee onderkaaken *p. p.*, daar het mondstuk of gebit van de stang op ligt.

Het kanaal der tong, *r.*

Het verhemelte, *q.*

Aan den hals is:

5. De nek of kam: het hair, welk daar van afhangt, noemt men de maanen, maar het geen voor over den voorkop hangt, word de kuif genoemd.

6. De keel, strot, gorgel of flokdarm.

Aan het lijf moet opgemerkt worden:

7. Den schoft.

8. Den rug.

9. De nieren.

10. De flanken, het weeke, de dunning of de heupen.

11. De schouders of schoft.

12. De borst.

Aan de voorvoeten moet men letten, op:

13. Den arm of bovenschenkel.

14. Den elleboog.

15. De knie.

16. Den knieboog.
17. De wratten.
18. De pijp of het scheenbeen.
19. De zenuw :
20. Den klaauw.
21. Den band.
22. De kroon is het hair boven rondom den
hoef.
23. De wand is de nevenzijde van de hoof.
24. De hiel en zijn de agterzijden van de hoof.
Wanneer de voet opgeligt is, en men ziet
waar de twee hieldeelen in één punt te za-
menlopen, noemt men het de straal. Het
buitenste, het welk om de geheele hoof
gaat, word het hoorn genoemd; en het
geen in dit hoorn in het midden van den
voet bevat is, hiet de zool.
25. De teen is het voorste van de hoof.
- Aan het agterdeel ziet men :
26. Het kruis.
27. De teeldeelen, bestaande uit het lid, of de
schagt en uit de beide teelballen.
28. De billen.
29. De stuit.
30. Den schenkel of broek.
31. Het gewrigt.

32. Den elleboog.

33. Den knieboog.

Het overige is hetzelfde als met de voorvoeten.

34. De stomp, roede, of staartwortel en de haren, die 'er van afhangen, maken den staart uit.

PLAAT B.

a. Hier is de kop ingebogen en word hierom zwijnskop genoemd.

b. Zijn groote klieren onder de kinnebakken.

c. Herthals.

d. Hooger schoft, waarbij tevens de hooghelling aangemerkt is, bij welk gebrek de zadelsel boven anderen wél gemaakt moet zijn.

e. Beengezwellen.

f. Bovenbeen.

g. Kloof.

h. Vloeigallen.

i. Haringbuik.

k. Doorgaande gallen.

l. Koefpat.

m. Bloedspat.

n. Leest of kromte.

- o. De drooge spat kent men aan het opligten van den voet ; en hier is afgebeeld, hoezulkeen paard den voet opligt.
- p. Kloof.
- q. Gezwel aan de knie.
- r. De leest.
- s. Rattenstaart.
- t. Dwarsse klooven.
- v. Speenen.
- x. Hoornspleet.

PLAAT C.

Deeze wijst den Ouderdom aan van een Paard, volgens zijn Tand; en is naar de Natuur geteekend.

a 53